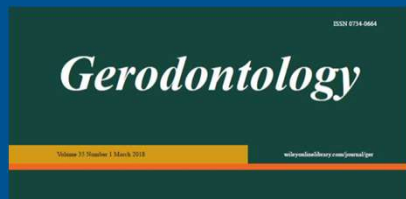

Munhälsa som livskvalitet

Kraftens hus
21 oktober 2020

Gunnar Henning
Tandläkare, strateg

Hälsodontologiska enheten
Centrum för Äldretandvård (CÄT)

FOLKTANDVÅRDEN

”Även när munnen känns torr som en öken, det gör ont när jag ska svälja och tungan svider, vill jag kunna äta utan att det gör ont och jag vill kunna få känna mig fräsch –

- några reflektioner kring munhälsa som livskvalitet när jag drabbas av sjukdom”

Röster från ett väntrum i väntan på taxi

"Vilka biverkningar har du?"

"Jag har ont i halsen"

"Det är svårt att svälja"

"Munnen känns som en öken"

"Tänderna isar"

"Jag längtar efter Coca Cola"

Kraftens hus – Stöd för cancerdrabbade

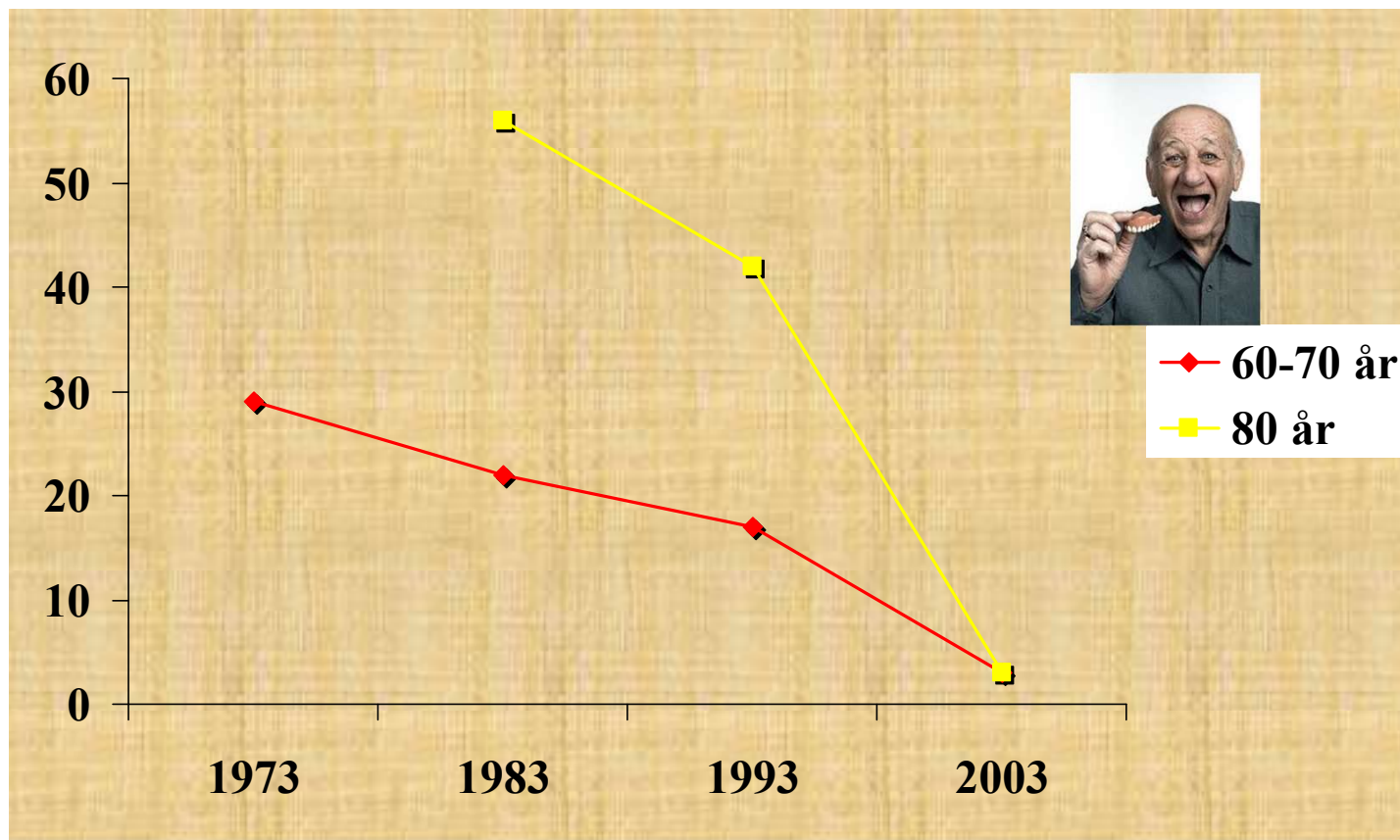
”Livet ruskas om på ett sätt vi själva inte valt”

”Hur livet kan bli?”

När sjukdom och behandling ger sig till känna i munnen

- Några inte helt ovanliga symtom
- Vad kan man göra för att lindra?
- Något om hjälpmedel och läkemedel
- Något om ekonomiska stöd
- Att ta med från denna eftermiddag

Tandlöshet för en generation sedan

- Hugoson et al: Oral Health of individuals aged 3-80 years in Jönköping, Sweden during 30 years (1973-2003) SDJ 2005; 29: 139-55

- Svenskar mellan 50 och 90 år gamla har i snitt 24.5 egna tänder kvar i munnen. Det är flest i Europa, där snittet ligger på 18.7
- Sverige är också det enda landet där snitt-80-åringen uppfyller WHO:s målsättning för år 2000 att ha 20 egna tänder kvar

BRA?

- Vi äldre blir fler och äldre
- Vi har i högre utsträckning kvar sina tänder
- Det blir 50 000 fler tänder per år
- Men tänderna är ofta kraftigt reparerade

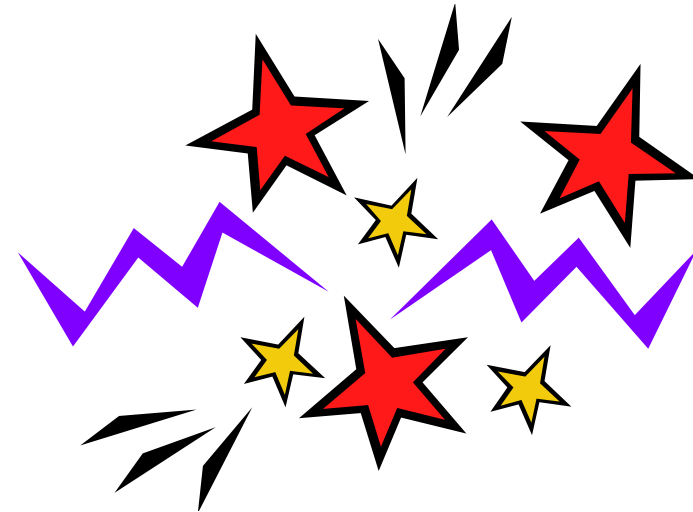
DÅLIGT?

Tumörer och tumörbehandlingar
påverkar inte sällan symtom munnens
funktioner

Symtomen börjar märkas i munnen .....

- Det är brist på saliv – vaknar på natten
- Slemhinnorna i munnen svider
- Det gör ont
- Det smakar metall
- Det blir svårare att svälja
- Det fungerar sämre att prata
- Det blir blåsor eller sår
- Maten smakar inte som förut

Bland salivens funktioner (t.ex.)

- Mekaniskt skydd för slemhinnor /tänder. Spolar rent
- Digestiv - tuggning och sväljning. Transporterar födan
- Smak (sveda)
- Påverkar tal och törst
- Matsmältning
- Varje dag 0,5-1,0 lit

Muntorrhet - Subjektiva symtom

- Talsvårigheter
- Förändrad/försämrad smakförmåga
- Svårt att svälja
- Sveda
- Dålig andedräkt

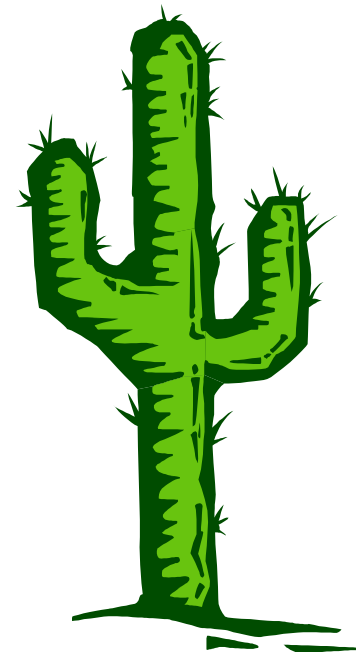
Muntorrhet - Objektiva symtom

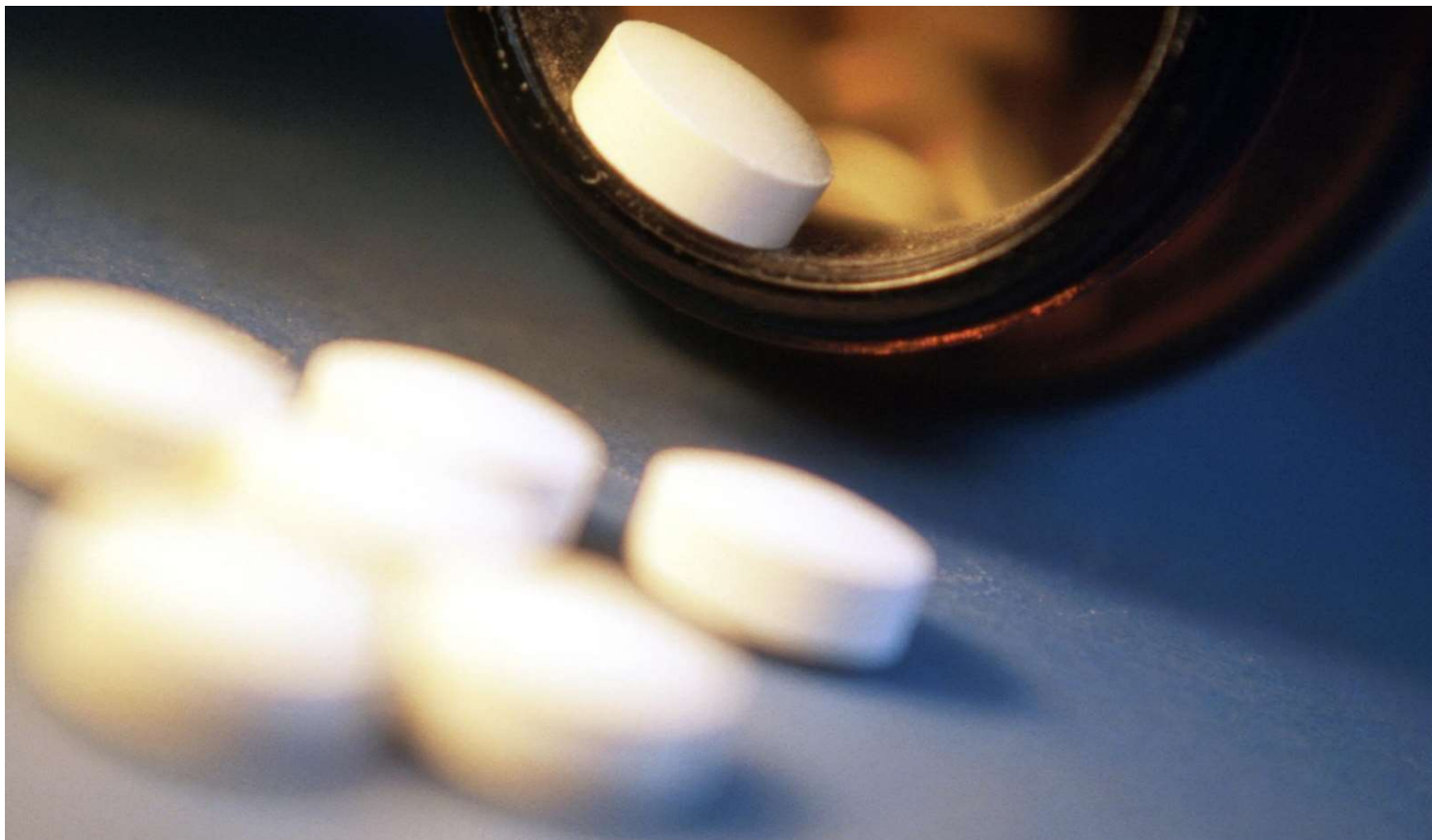
- Kariesrisken ökar
- Svampinfektioner
- Småsprickor i tunga och munvinklar
- Inflammatorat tandkött och slemhinnor
- Tandprotesen sitter sämre

Orsaker till muntorrhet

- Understimulering och inaktivitet
- Feber
- Nedsatt oralmotorik
- Munandning /Uttorkning
- Strålbehandling
- Sjukdomar
- Ålder ?
- **Läkemedel**

FOLKTANDVÅRDEN

Kariessjukdomen är mer polariserad, d v s de flesta klarar sig bra men risken ökar bl a med muntorrhet

- Kariesfri

- Karies

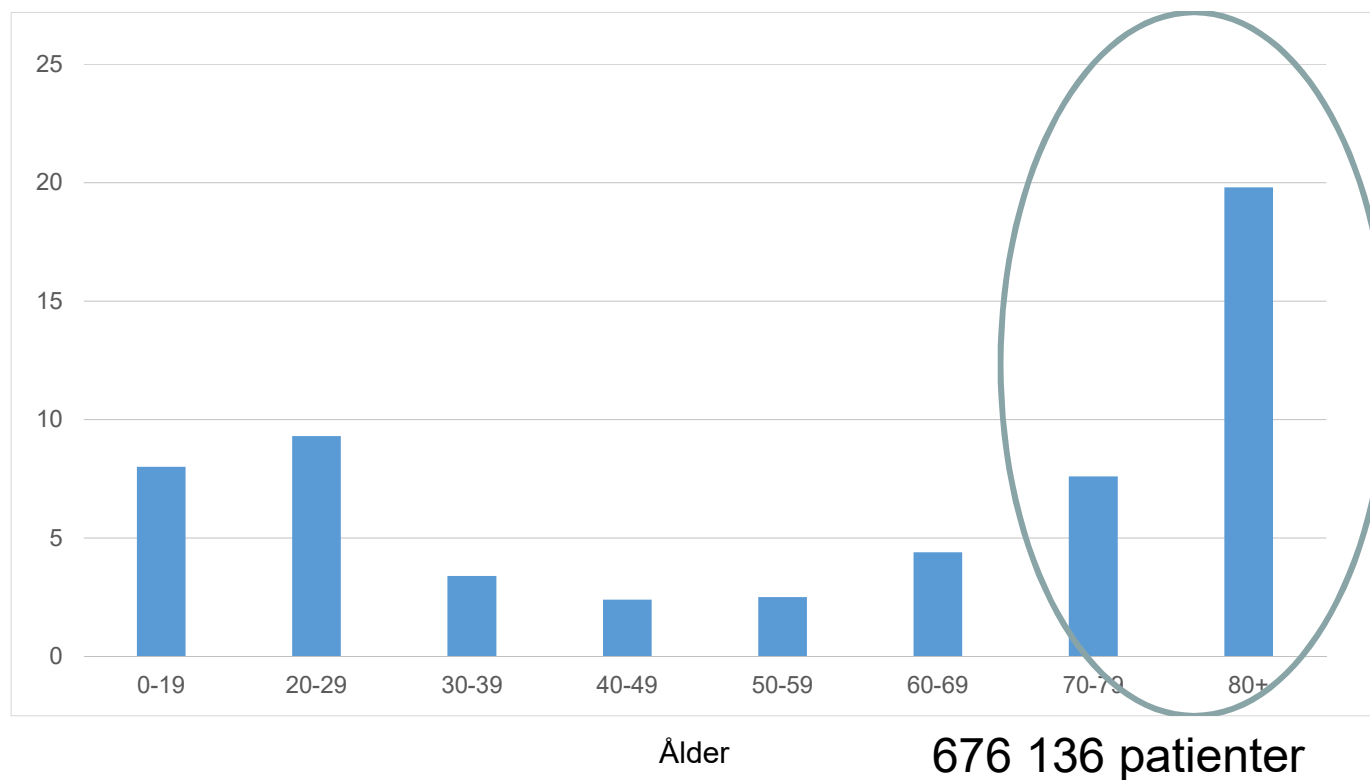

Frisk i munnen hela livet

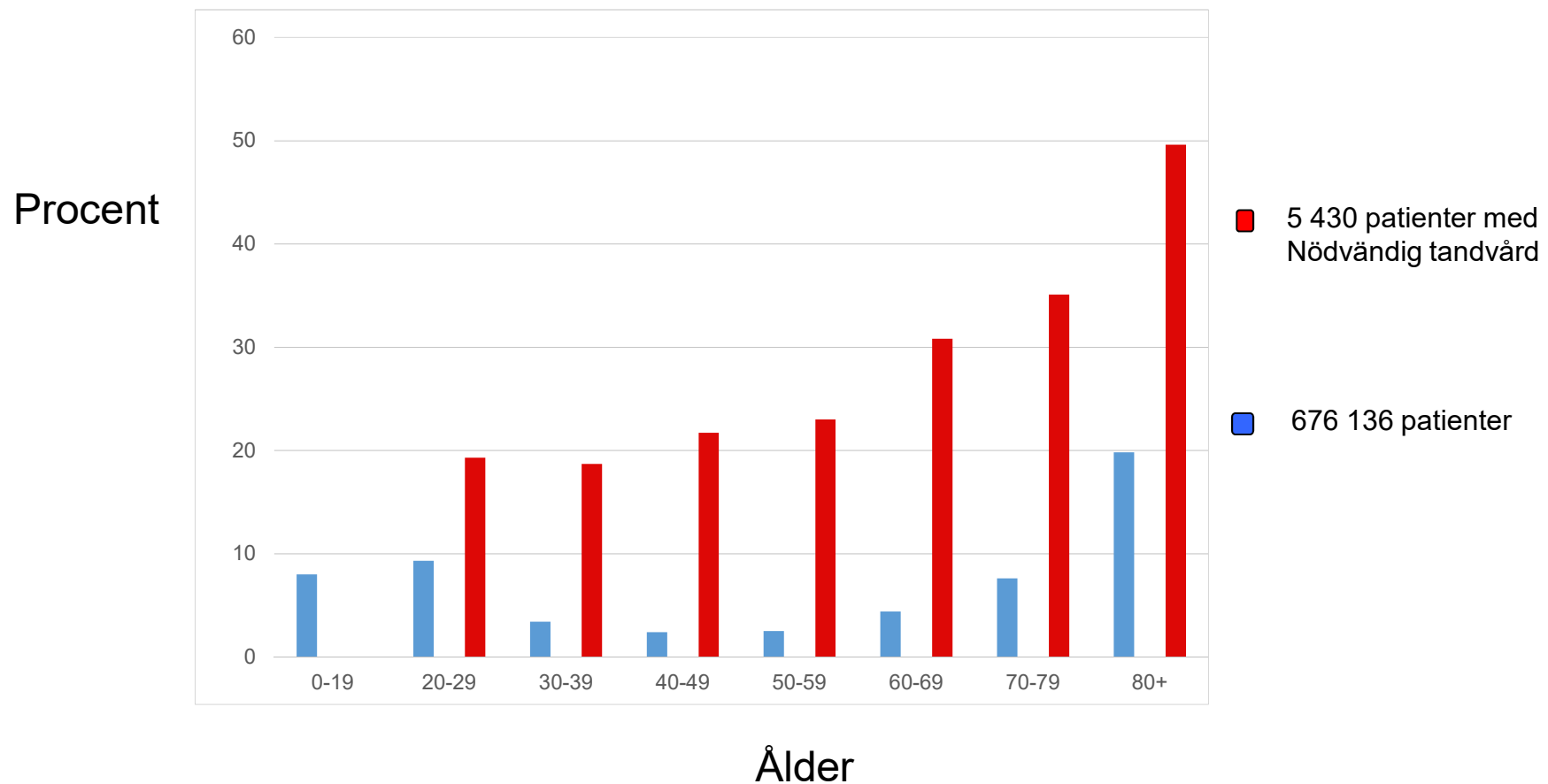
FOLKTANDVÅRDEN

Hög kariesrisk i olika åldersgrupper

FTV Västra Götaland 2014

Hög kariesrisk i patienter med Nödvändig Tandvård FTV Västra Götaland 2014

Vad kan man göra för
att lindra?

Salivstimulerande medel (exempel)

- Sugtabletter
Salivin
Fludent
Flux Drops
Extra Drops
- Tuggummi
v6+
Fluorette
Extra (Xylitol)
- Spray
Proxident salivstimulerande

Exempel på saliversättningsmedel, men inte sällan ändå vatten trots allt

FOLKTANDVÅRDEN

FOLKTANDVÅRDEN

Något om hjälpmedel och läkemedel

Fludent/Dentan/Xerodent/Fluorette

- Läkemedelsform: sugtabletter/tuggummi
- Styrka: 0,25 mg
- Dosering: 1 tabl./tuggummi 6 ggr dagligen. Vid svårare muntorrhet kan dosen höjas till 12 tabl./tuggummi per dag.
- (Sköljning NaF-lösning 0,05/0,2 %
10 ml till munsköljning 1-2 ggr dagl.)

Kariesprofylax

- Fluorbehandling

Fludent sugtabletter

Dentan lösning

Duraphat tandkräm 5 mg/ml

Natriumflourid Morningside 5 mg/ml

- Kostråd

- Munhygien

**Det som används är
bäst !!**

Hjälpmedel vid munvård (efter förmåga)

FOLKTANDVÅRDEN

Mjuk tandborste (exempel)

FOLKTANDVÅRDEN

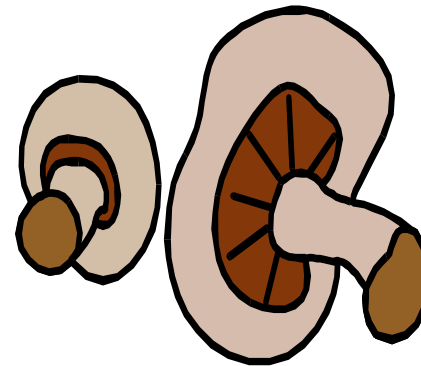
Exempel på högfluorid tandkräm

Kort om andra inte helt ovanliga symtom från munnen vid cancer och cancerbehandling

Orala svampinfektioner

- Bidrar till bristande aptit
- Metallsmak

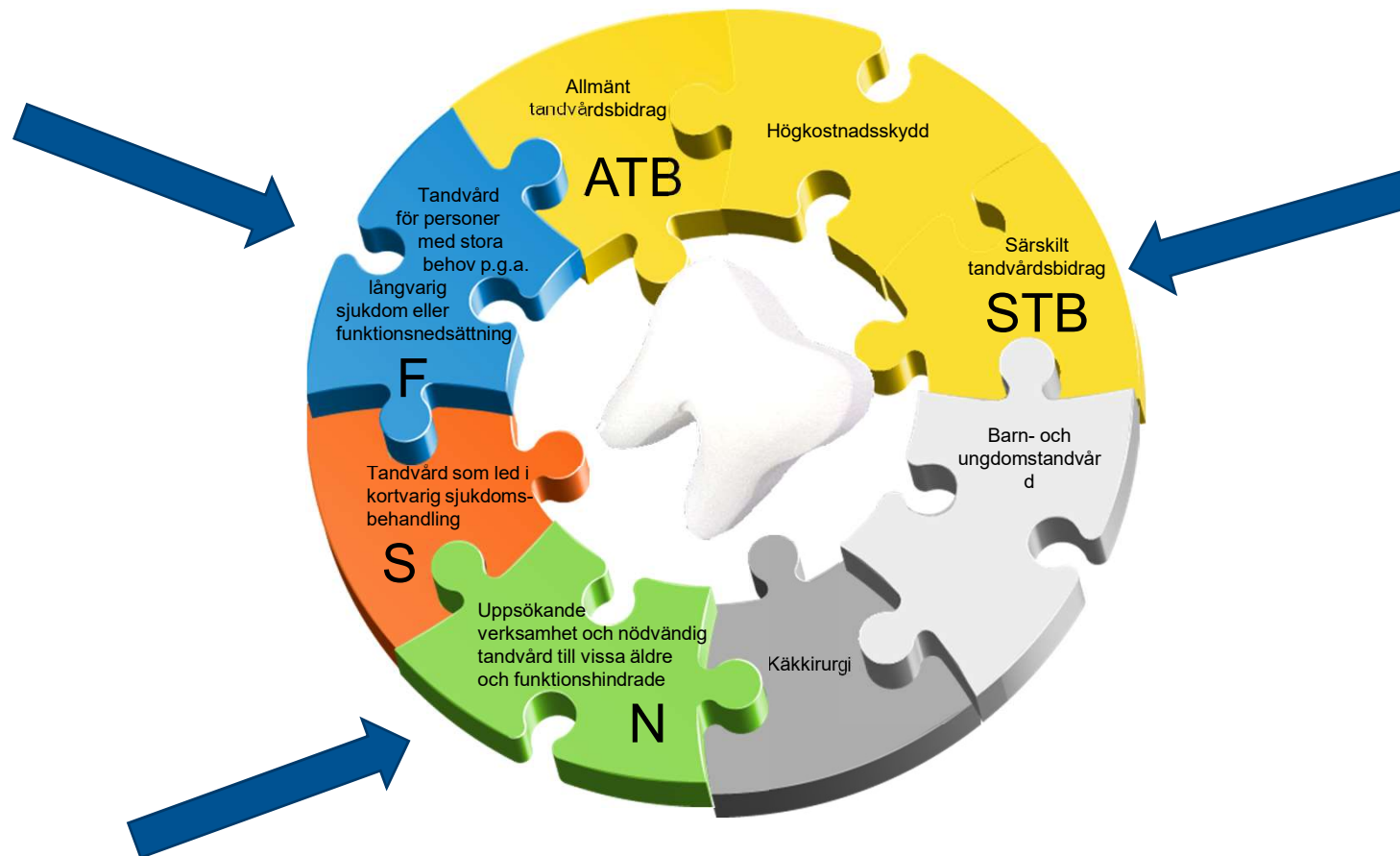

FOLKTANDVÅRDEN

Något om ekonomiska stöd

Tandvårdsstöden i Sverige 2020

FOLKTANDVÅRDEN

Vad innebär stöden?

**Nödvändig
tandvård**

*Tandvården utförs till
samma avgift som
inom den öppna
hälso- och
sjukvården.*

**Tandvård vid långvarig
sjukdom eller
funktionsnedsättning**

*Tandvården utförs till
samma avgift som
inom den öppna
hälso- och
sjukvården.*

**Särskilt
tandvårdsbidrag**

*Ett ekonomiskt
bidrag på 600 kr per
halvår avsett för
förebyggande
tandvård.*

STB = Särskilt tandvårdsbidrag

Riktas till personer med sjukdomar och funktionsnedsättning som medför ökad risk för försämrad tandhälsa

- Läkarintyg på särskild blankett gäller i 4 år
- Läkarintyget tar patienten med till sin tandläkare
- Uppmuntra till ökad förebyggande vård så att allvarliga tandsjukdomar kan undvikas
- 600 kr per halvår och 1200 kr per år. Kan inte sparas
- Preciserat vilka tandvårdsåtgärder som ingår

The form is a medical certificate for STB (Särskilt tandvårdsbidrag) from Västra Götalandsregionen. It is titled 'Läkare intyg om ökad risk för försämrad tandhälsa'. The form includes sections for patient information, medical history, and a list of conditions that qualify for the benefit. The form is filled out with handwritten text and checkboxes.

STB = Särskilt tandvårdsbidrag

Läkare intyg om ökad risk för försämrad tandhälsa

Detta intyg gäller för patienten som har en ökad risk för försämrad tandhälsa på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning som medför ökad risk för försämrad tandhälsa.

Detta intyg gäller för patienten som har en ökad risk för försämrad tandhälsa på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning som medför ökad risk för försämrad tandhälsa.

Detta intyg gäller för patienten som har en ökad risk för försämrad tandhälsa på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning som medför ökad risk för försämrad tandhälsa.

Patientgrupper STB

- Muntorrhet pga långvarig läkemedelsbehandling
- Muntorrhet pga strålbehandling i öron-, näs-, mun- eller halsregionen
- Sjögrens syndrom
- KOL med ordinerad syrgas eller näringsdryck
- Cystisk fibros
- Ulcerös colit
- Crohns sjukdom
- Tarmsvikt
- Frätskador på tänderna vid anorexi, bulimi eller gastroesofageal refluxsjukdom
- Svårinställd diabetes
- Dialysbehandling
- Immunsuppression på grund av behandling med läkemedel
- Organtransplantation

Nödvändig tandvård

- Beviljas när en person har stora behov av personlig omvårdnad (omfattande, varaktigt, små förbättringsutsikter)
- Omvårdnad av hemtjänst och/ eller anhörig, närstående
- Tandvård som ingår är bastandvård och avtagbara proteser
- Om man har rätt till N-tandvård så erbjuds man en kostnadsfri enkel munhälsobedömning i bostaden
- Tandvård till häls sjukvårdsavgift

Vem utfärdar intyg om Nödvändig tandvård?

Om personen är:

- **Känd av kommunen:** Intyg utfärdas av handläggare i kommunen
- **Ej känd av kommunen:** Ansökan görs till Västra Götalandsregionen, Tandvårdssamordning Koncernkontoret

Ansökningshandlingar finns på

<http://www.vgregion.se/halsa-och-varld/vardgivarwebben/uppdrag-och-avtal/tandvard/>

Bifoga läkarintyg som beskriver diagnos, mediciner, funktionsnivå, omsorgsbehov och stödpersoner

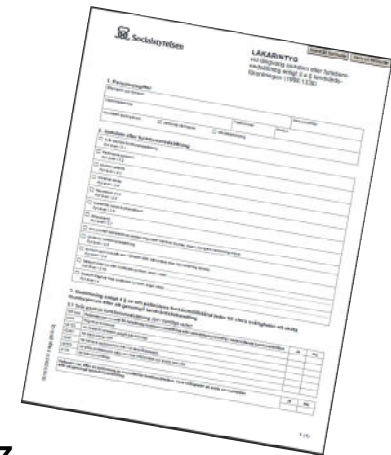
F-tandvård vid långvarig sjukdom eller funktionshinder

- F-tandvård omfattar personer som har stora svårigheter att sköta sin munhygien eller att genomgå tandvårdsbehandling
- Läkare gör bedömning
- Gäller enbart vid vissa sjukdomar och funktionshinder
- Tandvård till hälso- och sjukvårdsavgift

F-tandvård vid långvarig sjukdom eller funktionshinder

- Läkarintyg – särskild blankett. Baseras på sjukdomsdiagnos och samtidig funktionsbedömning enligt ICF
- Preciserad bedömning av förmåga att sköta munhygien och genomgå tandbehandling för varje patientgrupp
- Tandvård som ingår är bastandvård och avtagbara proteser
- Tandvård till hälso- och sjukvårdsavgift
- Läkarintyg på av socialstyrelsen fastställd blankett, SOFS 2012:17

F-tandvård vid långvarig sjukdom eller funktionshinder

- Svår psykisk funktionsnedsättning
- Parkinsons sjukdom
- Multipel skleros, MS
- Cerebral pares, CP
- Reumatoid artrit, RA
- Systemisk lupus erythematosus, SLE
- Sklerodermi
- Amyotrofisk lateralskleros, ALS
- Orofacial funktionsnedsättning som ger ät-, tal- eller sväljsvårigheter
- Symtom som kvarstår sex månader efter stroke
- Sällsynta diagnoser med eller utan orofaciala symtom som medför ät-, tal- eller sväljsvårigheter
(i huvudsak syndromdiagnoser som har genetiska orsaker, leder till flera olika funktionsnedsättningar)
Färre än person per 10 000 invånare

Sammanfattning

- STB- läkarintyg på av socialstyrelsen fastställd blankett, SOFS 2012:16 lämnar patienten till sin tandläkare. Gäller förebyggande vård, administreras av Försäkringskassan.
- **F-tandvård**- intyg vid långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning. Läkarintyg på av socialstyrelsen fastställd blankett, SOFS 2012:17 skickas till Regionen
- **N-tandvård** Nödvändig tandvård -utfärdas av kommun eller Regionen efter ansökan med läkarintyg, funktionshinder och sjukdom som medför stort omvårdnadsbehov.
- (**S-tandvård** tandvård som led i sjukvårdsbehandling)

<https://www.vgregion.se/halsa-och-varld/varldgivarwebben/uppdrag-och-avtal/tandvard/sarskilt-tandvardsstod/>

FOLKTANDVÅRDEN

”Åldras betyder att bli äldre. Vi är ständigt, från födelsen sysselsatta med det, och att bli gammal är ingen sensation. Det kommer en dag, när vi alla biter försiktigt i brödet.“

Ivar Lo-Johansson 1952

Olle Agnell

FOLKTANDVÅRDEN

Att kanske ta med från denna eftermiddag

- Det vi genomlevt eller känt är normalt för fler – det är ok att inte alltid orka med sin mun
- Fråga efter råd, stöd och hjälp
– mycket kan lindras eller förebyggas
- Tappa inte bort den regelbundna tandvårdskontakten – kanske lite oftare
- Skölj gärna med fluorid (0.2%) eller använd gärna tandkräm med hög koncentration fluorid (5000 ppm) vid muntorrhet eller risk för muntorrhet eller annan kariesrisk